

Swą wypowiedź na temat polityki zagranicznej mógł kanclerz ożywić zapewnieniem, że gen. de Gaulle jednak wyraził zgodę na udział w czerwcowej konferencji szefów państw bloku EWG w sprawie jedności politycznej Europy.¹³ Główną część swego przemówienia poświęcił Erhard programowi polityki wewnętrznej CDU, rysując obraz bezklasowego „społeczeństwa kształtowanego” (*Formierte Gesellschaft*),¹⁴ chociaż problematyka ta, jak już powiedzieliśmy na wstępie, odgrywa w walce przedwyborczej raczej rolę drugorzędną. Społeczeństwo takie powinno być „dziełem niemieckiej wspólnoty” (*Deutsches Gemeinschaftswerk*) i wymaga — zdaniem kanclerza — olbrzymich wysiłków i ogromnych inwestycji we wszystkich dziedzinach życia NRF. Przedstawiając taki plan Erhard pragnął niewątpliwie uodpornić część mas pracujących na propagandę SPD, wysuwającą podobne plany „wewnętrznej przebudowy”.¹⁵

III

Przebieg dyskusji na zjeździe CDU w sprawach polityki zagranicznej potwierdził kilka faktów: 1) w rządzącej NRF od 16 lat partii istnieją co najmniej dwa odłamy, różniące się zdecydowanie w poglądach na kierunek tej polityki; 2) zgodność poglądów istnieje tylko w przeciwstawianiu się wszelkim realnym próbom unormowania problemu niemieckiego; 3) wobec całkowitej niepewności co do wyników wyborów wrześniowych i przyszłego składu rządu, obecny stan trwać może co najmniej do końca roku.

Tak więc po zjeździe CDU, na którym wypowiadali się czołowi jej przywódcy, w NRF „wyborca nie ma żadnego jasnego wyobrażenia o kursie swej partii w polityce zagranicznej”.¹⁶ Jedynie Schröder usiłował wprowadzić w pewnej mierze konkretniejszy program w tej dziedzinie. Tymczasem na zjeździe Dufhues mówił o konieczności „zmiany warty” w nowym rządzie; w NRF panuje ogólne przekonanie, że jedną z pierwszych ofiar takiej ewentualnej „zmiany” będzie właśnie Schröder.

F.M.

SYSTEM OŚWIATY W NRD W UJĘCIU NOWEJ USTAWY

Organizacja i program szkolnictwa Niemieckiej Republiki Demokratycznej zaliczane są w świecie do najbardziej przodujących i najbardziej odpowiadających potrzebom współczesnego społeczeństwa. Potwierdza to przyjęta w dn. 25 lutego br. przez Izbę Ludową NRD *Ustawa o jednolitym socjalistycznym szkolnictwie*, która określa zasady całego systemu oświaty od przedszkoli aż do szkół wyższych, z szeregiem dodatkowych form dokształcania zawodowego i ogólnego włącznie.

¹³ Przed zjazdem Adenauer wyraził wątpliwość, czy gen. de Gaulle weźmie udział w konferencji szefów państw EWG. Doniesiono również, że de Gaulle, na prośbę Erharda, zgodził się przyspieszyć swoją wizytę w NRF i przybyć tu w czerwcu, zamiast w lipcu, jak to przewidywały postanowienia układu francusko-niemieckiego o regularnych spotkaniach kierowników obydwu państw.

¹⁴ Określenie Erharda *Formierte Gesellschaft* pewne koła opozycyjne w NRF zestawiają z *Uniformierte Gesellschaft* (umundurowane społeczeństwo) Hitlera.

¹⁵ Erhard odrzucił myśl „wielkiej koalicji” obejmującej wszystkie partie od CDU do SPD mówiąc, że los Niemiec nie może być powierzony „głodnej stanowisk biurokracji funkcjonariuszy”.

¹⁶ R. Zundel, *Trost am verwelkten Ruhm — Ist die CDU besser als ihr Parteitag?*, „Die Zeit”, nr 14/1965; K. H. Flach, *Der Nebel bleibt*, „Frankfurter Rundschau” z dn. 3 IV 1965 r.

Zatwierdzony system ukształtowany został w przeciągu kilku lat, rozpoczynając od 1958 r., przy udziale partii, rządu i całego społeczeństwa. Główne założenia tego systemu określone zostały po raz pierwszy na VI Plenum KC SED w 1958 r. Stały się one podstawą bardzo szerokiej dyskusji na łamach prasy i około 70 tys. zebrań oraz w audycjach radiowych, w których wzięło udział około 2,5 mln. osób. Najbardziej dyskusytowane były dwa podstawowe założenia proponowanych zmian tj. powszechny obowiązek ukończenia 10-cio klasowej szkoły oraz wprowadzenie do programu stałych zajęć produkcyjnych w zakładach pracy. Zebrane materiały stały się podstawą *Ustawy o socjalistycznym rozwoju szkolnictwa w Niemieckiej Republice Demokratycznej* przyjętej przez Izbę Ludową w dn. 2 XII 1959 r. Wprowadziła już ona 10-cio klasową szkołę politechniczną oraz ściśle powiązanie programu nauczania z produkcją, z zajęciami w fabrykach włącznie. Zakończenie realizacji tej ustawy przewidziane było na jesień 1964 r. Termin nie został dotrzymany: do końca 1964 r. szkoły 10-cioletnie objęły 3/4 kwalifikującej się młodzieży. Okres 1. 1959—1965 wykorzystany został, poza organizacyjnym przemodelowaniem szkolnictwa do szerokiego zaangażowania społeczeństwa w przeprowadzanych zmianach. Odbyło się szereg narad, dyskusji i spotkań z udziałem najwyższych działaczy partyjnych i rządowych, które miały służyć wyzwoleniu szerokiej inicjatywy społecznej oraz stworzyć właściwy klimat dla tych zmian.

Udział społeczeństwa stał się konieczny z uwagi na przeniesienie nauki na teren zakładów pracy, co zmusza ich kierownictwo do wyodrębnienia specjalnych pomieszczeń i stanowisk roboczych, a także do delegowania części załogi do zajęć instruktażowych. Oprócz tego oczekuje się od fabryk, spółdzielni produkcyjnych i organizacji społecznych pomocy dla szkół przy urządzaniu gabinetów specjalistycznych, pracowni, pomieszczeń eksperymentatorskich itp. W programie politechnizacji przewiduje się też kontakt i współpracę kolektywów klasowych z brygadami robotniczymi, organizacjami fabrycznymi, racjonalizatorami. Tego rodzaju zaangażowanie przebiegać może skutecznie przy dużej pomocy władz.

W 1963 r. VI Zjazd SED powołał specjalną komisję, która przygotowała materiały do przyjętej w roku bieżącym ustawy Izby Ludowej. Ustawa ta ma być zrealizowana, do 1968 r. Strukturę nowego systemu oświaty uważa się za ustaloną na długi czas, natomiast uzgodniona w zarysach treść nauczania przewidziana jest na najbliższe 10—15 lat i będzie stale dosłosowywana do postępu nauk i potrzeb gospodarczych NRD.

Podstawą systemu szkolnego NRD jest obowiązująca całą młodzież 10-letnia ogólnokształcąca szkoła politechniczna (*allgemeinbildende polytechnische Oberschule*). Obowiązujący program podzielony został na trzy stopnie.

W stopniu podstawowym, obejmującym klasy od I do III, dziecko poznaje podstawy czytania, pisania i wyrażań słownych, podstawy liczenia na liczbach naturalnych i początki myślenia abstrakcyjnego w tym zakresie. Już na tym etapie przekazuje się mu elementarne umiejętności techniczne, technologiczne i ekonomiczne podczas zajęć w warsztatach i ogródkach szkolnych.

Stopień średni, obejmujący klasy od IV do VI, wprowadza wiadomości przyrodnicze, naukę o społeczeństwie oraz obligatoryjne nauczanie języka rosyjskiego. Rozwija się w dziecku w dalszym ciągu wiadomości techniczne, rolnicze i ekonomiczne. Na tym stopniu uczniów przygotowuje się do decyzji w sprawie wyboru zawodu. Poznają oni najważniejsze zawody, jakie dominują w danej miejscowości, przy czym w akcję tę w poważnym stopniu włącznie są rodzice.

Na stopniu wyższym, obejmującym klasy od VII do X, kończy się proces ogólnego nauczania, który powinien dać uczniowi podstawy do świadomej decyzji o wyborze zawodu i dalszym kształceniu się. W tym stopniu szkolenie politechniczne przeprowadzane jest w zakładach produkcyjnych. Zajęcia w zakładach pracy wprowadzane są od VII klasy raz w tygodniu w ilości 3—5 godzin. Prócz

tego specjalne lekcje szkolne przeznaczone są na omówienie zadań i systemu gospodarki narodowej, roli poszczególnych zakładów itp. Program IX i X klasy zawiera szczegółowe zapoznanie się z produkcją, co ostatecznie przygotować ma do szybkiego włączenia się do niej.

Godną uwagi praktyką jest powoływanie specjalnych szkół i klas dla uczniów szczególnie uzdolnionych. Szkoły i klasy tego typu powoływać mogą odnośne władze szkolne, przy czym program nauczania uwzględnia jedną z następujących dziedzin: nauki techniczne, matematyczne, przyrodnicze, języki obce, przedmioty artystyczne i sport. Te szkoły i klasy z reguły prowadzą do egzaminów na studia wyższe.

Absolwenci, którzy po ukończeniu X klasy nie chcą podjąć pracy produkcyjnej, mogą wybrać jedną ze szkół średnich zawodowych (*Berufsschule*), przeważnie 2 i 3-letnich. W szkołach tych uczniowie otrzymują maturę i mogą starać się o miejsca w szkołach wyższych i półwyższych zawodowych. Maturę można również uzyskać w rozszerzonych ogólnokształcących szkołach politechnicznych (*erweiterte allgemeinerbildende politechnische Oberschule*), które przygotowują uczniów przede wszystkim do podjęcia studiów wyższych.

Koncepcje niemieckich pedagogów idą w kierunku zwiększenia wpływu szkoły na młodzież. Ośrodkiem ich zainteresowania jest okres przedszkolny dziecka, jak również wolny czas popołudniowy po zajęciach w szkole. Rozważa się możliwości wprowadzenia do programu przedszkoli pierwszych reguł liczenia jak również nauki języków obcych. Na razie sieć przedszkoli obejmuje 47% dzieci.

Rozpoczęły się też próby całodziennych zajęć w szkole. Zajęcia takie są dobrowolne, a na popołudnie przygotowuje się program mało absorbujący umysł dziecka, a więc gry i zabawy, muzyka, rysunki, sport.

Cała zawarta w nowej ustawie koncepcja nauczania, przedstawia przejrzystą i jednolitą całość. Przeprowadzone zmiany znamionuje konsekwencja w dążeniu do dobrego przygotowania młodzieży do pracy produkcyjnej tak pod względem wykształcenia zawodowego i ogólnego, jak i postawy ideowo-politycznej. Równocześnie ciągłość systemu szkolnego stwarza możliwości zdobywania coraz wyższych kwalifikacji i maksymalnego wykształcenia niezależnie od ukierunkowania wykształcenia zawodowego i momentu podjęcia pracy. Możliwość ta zabezpieczona jest przez rozbudowaną sieć uniwersytetów ludowych (*Volkshochschule*), akademii zakładowych (*Betriebsakademie*) i wiejskich (*Dorfakademie*), jak również przygotowawcze studia wieczorowe przy uniwersytetach i szkołach wyższych. Zakłady te przygotowują do studiów w półwyższych szkołach zawodowych (*Fachschule*) względnie na uniwersytetach i szkołach wyższych, które można ukończyć w trybie stacjonarnym i zaocznym.

Zmiany w niemieckim szkolnictwie związane są z ogólnymi planami państwowymi NRD, jej rozwojem politycznym i gospodarczym. Uzasadnienia wprowadzenia ustawy wymieniają na pierwszym miejscu konieczność realizacji rewolucji technicznej, zwiększenia produkcji i aktywności wytwórczej w oparciu o czołowe osiągnięcia nauki i techniki oraz wprowadzenia nowego systemu ekonomicznego planowania i kierowania gospodarką narodową. Nowy system szkolny ma w większym stopniu służyć podniesieniu poziomu oświaty i kultury, przyczynić się do wzrostu społecznego postępu. Gwarantować to ma elastyczny program, w którym treść nauczania dostosowywana będzie do najnowszych zdobyczy nauki, techniki i kultury.

Jako główny moment powiązania nauki z życiem oraz jako podstawowy czynnik wychowawczy i rozwojowy stawiają niemieccy pedagodzy pracę produkcyjną¹. Praca ma odgrywać główną rolę w procesie wychowawczym, powiązana bo-

¹ patrz W. Wolff, *Ein System der sozialistischen Arbeitserziehung schaffen*, „Einheit” nr 3/65.

wiem z równoczesnym kształceniem, wychowaniem społecznym i politycznym, ma służyć pobudzeniu aktywności zawodowej. Wychowanie przez pracę wytworzyć ma do niej szacunek i miłość (*Liebe*), co się powinno przejawiać w systematyczności i planowości działania, troskliwym obchodzeniu się z narzędziami i materiałami, w szacunku dla ludzi pracy i efektów ich działalności.

Zbigniew Jaśkiewicz

PROBLEMY KULTURALNE XX-LECIA PRL NA ŁAMACH PRASY CZECHOSŁOWACKIEJ W JUBILEUSZOWYCH LATACH 1964/65

Na tle toczącej się w ostatnim okresie na łamach prasy literackiej CSRS szerokiej dyskusji dotyczącej problemów kultury socjalistycznej, jej zasięgu i różnic, jakie dzieli ją od kultury burżuazyjnej, zwracają tam uwagę artykuły, które zajęły się dorobkiem XX-lecia Polski Ludowej w dziedzinie życia naukowego, literackiego i artystycznego. Omawiając koncepcje kultury socjalistycznej, jej główne cele i formy, przedstawiciele nauki, literatury i sztuki czechosłowackiej zwracają się niejednokrotnie ku polskiemu dorobkowi w tych dziedzinach, widząc w nim szereg elementów wymagających szczegółowej analizy i rozważenia ze względu na ich niewątpliwy wkład w całokształt życia kulturalnego krajów socjalistycznych. Toteż artykuły charakteryzujące osiągnięcia poszczególnych dziedzin kultury polskiej, zamieszczone w prasie czechosłowackiej są nie tylko pracami typu sprawozdawczego, lecz niejednokrotnie obszernymi studiami mającymi dostarczyć materiału do dyskusji, o której mowa.

1. Ogólne problemy kulturalne

Obszernie ostatnio dyskutowanym problemem współpracy kulturalnej polsko-czechosłowackiej zajął się w swym artykule pt. *Vzájemné poznáníheslo a skutečnost* („Slovanský Přehled nr 1/1964) O. Bartoš. Stwierdza on na wstępie, że zagadnienie to przykuwa uwagę szeregu publicystów polskich i czechosłowackich, o czym świadczą ich artykuły zamieszczone w wielu czasopismach. Wpływało to z aktualności tego problemu a jednocześnie z trudności, jakie napotyka realizacja postulatu wzajemnego zbliżenia i poznania się Polaków i Czechosłowaków. Bartoš podkreśla za K. Koźniewskim (autorem felietonu pt. *Rok 1001 i 1300 kilometrów* opublikowanego w „Polityce” z dn. 6 IV 1963 r.), iż

„wszelkie metody wzajemnego informowania się i poznania, stosowane są na terenie współpracy polsko-czechosłowackiej nieplanowo i przypadkowo”.

Przechodząc do omówienia odbicia tego problemu na łamach czasopism kulturalnych polskich i czechosłowackich, autor artykułu zwraca uwagę, że stosunkowo lepiej przedstawia się kwestia ta w prasie polskiej. I tak np. „Współczesność” posiada dwóch korespondentów w Czechosłowacji — w Pradze i w Bratysławie; współpracownikiem tego dwutygodnika jest także bohemista polski W. Rutkiewicz. Śledzenie problematyki czechosłowackiej we „Współczesności”, według Bartoša ma wyraźną linię problemową, ześrodkowano się tu na rozważaniu zasadniczych zjawisk i procesów rozwojowych kultury. W miesięczniku „Twórczość” za-